

Vecticībnieki - prom no ziņkārīgām acīm

Publicēts: 21.12.2020.

Ismeru un Kampišķu vecticībnieku lūgšanu nami iezīmē šīs senās šķeltnieku kopienas lielāko sāpi – izdzīvojuši vajāšanu laikos, tie šobrīd var aiziet bojā zagļu un tukšuma dēļ. Unikālajam mantojumam palīdz gadsimtos uzturēta ticība, vietējo pašvaldību un valsts atbalsts.

Vecticībnieki kā reliģiska grupa ir krievu pareizticīgie, kas 17.gs.otrajā pusē nepieņēma Krievijas patriarha Nikona iniciētās dievkalpojumu reformas un baznīcas grāmatu "izlabošanu".

Pret viņiem kā "vecās ticības" aizstāvjiem vērstās represijas izraisīja masveidīgu bēgšanu uz Krievijas valsts nomalēm un ārpus valsts

Mūsdienā Latvijas teritorijā pirmās vecticībnieku grupas apmetās 17. gadsimta vidū, visvairāk Latgalē

Latvijā ir aptuveni 70 vecticībnieku draudzes, kurās apvienojušies 55 000 – 60 000 ticīgo

Lūgšanu namu ir vairāk kā 70, daži pamesti, bet 15 ir iekļauti valsts aizsargātu pieminekļu sarakstā

Ismeru lūgšanu nams celts 1913. – 1914.gadā, lielformāta ikonas datētas ar 1912.gadu, nozagtas 2008.gadā, daļa 2011.gadā atrastas Igaunijā

400 kilogramus smagais zvans darināts Maskavā, P. Finažidska fabrikā - baznīcai to dāvinājuši brāļi Ivans un Pjotrs Petrovi Kampišķu draudze izveidota 1792.gadā un turpmāk ir bijusi viena no lielākajām vecticībnieku kopienām reģionā Pirmais dievnams Kampišķos uzcelts jau 18.gs. beigās, nākamie vairākkārt slēgti un bez atļaujas atjaunoti Šobrīd pastāvošā ēka celta 1931.gadā, bet iepriekšējais lūgšanu nams pārcelts uz citu vietu Abi lūgšanu nami iesvētīti par godu Dievmātes patvērumam un Svētajam Nikolajam, abi būtiski cietuši no apzagšanas Abi lūgšanu nami saņēmuši finansiālu atbalstu NKMP Sakrālā mantojuma finansēšanas programmā, abiem palīdz pašvaldības

PĒC SENĀKĀ TULKOJUMA

“Ar ticību jokot nedrīkst” arī mūsdienās uzskata vecticībnieki un paliek pie tā, ka senajā rituālā un tā garā neko nedrīkst mainīt. “Nemitīgās izmaiņas noved no patiesā ceļa, visa ķecerība sākas no lepnības. Kad cilvēks ienāk baznīcā, tad visam ikdienišķajam jāpaliek aiz žoga. Mūsu Svētie raksti ir tikai senslāvu valodā, tā tiek lietota vienīgi lūgšanām. Mūsu baznīca ir Zemes debesis, visa laicīgā dzīve ir tikai ēna”, neuzbāzīgs, smaidīgs un ar tradicionāli garu bārdu mūsu ceļā ir sastapts pirmais *staroveru* draudzes vecākais, ko neklājas saukt ne par mācītāju, ne priesteri. “Tāpēc arī izdzīvojām visas vajāšanās un padomju laikos, ka mums nav centralizētas vadības, nav štata garīdznieku, bet draudzes autoritāti ievēlē paši cilvēki. Ja samaitā galvu, tad saslimst arī ķermenis, bet mēs, katra mazā kopiena, bijām un esam atsevišķi,” stāsta Jēkabpīli sastaptais vecticībnieku kultūras vēstnesis. Viņa dievnams ir pilsētā, sens, bagātīgs un apsargāts, taču mūsu ceļš ved tālāk – tur, ap Rāznas ezeru un Rēzekni kā stabilu vecticībnieku centru, pēc Krievijas impērijas 1905.gadā pasludinātā “religiskās iecietības manifesta” savrupie, strādīgie un ar dievpalīgu svētītie vecticībnieki uzcēla daudzus jo daudzus lūgšanu namus. Lielākā daļa no tiem jau bija eksistējuši iepriekš, tikai slepus un neafišēti. Arī pēc atļaujas celt savus dievnamus atklāti, tie necentās pēc spožuma un sarežģītām formām. Ārēji tie bija vienkārši un nepretenciozi, bet iekšpusē glabāja patieso bagātību – vecticībnieki atzīst tikai senās, no paaudzes uz paaudzi nodotās liturģiskās grāmatas un ikonas, kas gleznotas no “pirmtēla” un nepārtrauktā lūgšnā. Tieši pārmantotā, kanoniem un lūgšanām stiprinātā garīgā enerģija ir tas milzu sakrālais spēks, ko šajos dievnamos sajūt pat svešinieks. Jā, bieži tas negadās, jo no Latvijas valstī oficiāli atzītajām tradicionālajām reliģijām, vecticībnieki ir visnoslēgtākie – viņi joprojām sargā savus dievnamus no svešiem skatieniem un reliģiskās ceremonijas no ziņkārības dzītiem vieglprāšiem. Pie viņiem viss ir tik ļoti pa īstam, ka šo noslēgtību prasās respektēt.

SVĒTDIENAS VAKARA TALKA

Ceļa rādītājs uz Iseriem parādās pašā Lūznavas centrā. Tie ir tik tuvu, ka nolemju braukt bez pieteikšanās – gaismas laiks jau iet uz beigām, bet varbūt kaut ko vēl varēs saskatīt... Jā, vareno, tumšzaļi krāsoto koka ēku nevar nepamanīt, tā ceļmalā piestājusi kā milzīgs, apmaldījies kuģis uz mūžību – viens, vientuļš un tomēr garā stiprs. Vēl nezinu, kas man liek tā domāt, bet pametu mašīnu vientuļajā autobusa pieturā un steidzos pār lauku. Redzu trīs vīrus, kas svētdienas vakarā sarīkojuši talku – grābj sauso zāli, izcērt tuvējos krūmus, pārkrāmē pērno malku un saprotu, cik ļoti ir paveicies. Dievnams ir vaļā un kāds par to rūpējas!

Jā, Alekseja Smirnova vārds figurē manā kontaktu sarakstā – to arī jautāju. Smaidu, bet esmu sabaidīta, cik skarbs un nepakļāvīgs esot šis vīrs. “Jā, es tas esmu! Saimnieks draudzei, kuras nav,” ar sevi iepazīstina pusmūža vīrs ar kuplu bārdu, sastrādātām rokām un saimnieka atbildību. Par ēku viņš zina visu, par tās vēsturi un sāpīgo šodienu arīdzan. “Draudzes nav, bet ēka jākopj. Vēl deviņdesmito gadu beigās te bija vismaz četrdesmit cilvēku, tagad uz talku jāsauc palīgā savi pilsētas kaimiņi. Labi, ka neatsaka, visam jābūt kārtībā. Tas nav smukumam, bet drošībai – lai neaizdegas. Lai sodu neuzliek. Visu, kas bīstams - zāli, krūmus, veco malku - visu tagad novācam. Te nav neviena, kas pieskata,” Aleksejs runā skumīgi, bet enerģiski.

Kā jau ticīgs cilvēks, viņš seko samierināšanās bauslim un uz Dievu nekurn, taču pats ir apņēmības pilns rīkoties. Viss, kas tiek darīts, ir jāizdara godam, tā lai otrreiz nav jāpārtaisa. Tieši tāpēc šobrīd ir konflikts ar projekta saskaņotājiem, jo Aleksejs spītīgi atsakās kupolu labot ar materiālu, kas pēc pieciem gadiem būs jāmaina... Viņš negrasās grēkot pret Dievu un sirdsapziņu, pastāv uz savu un nav gatavs piekāpties – “ja nevar pa īstam sataisīt, lai paliek vecais”, viņš saka un kupolu aizkustinoši dēvē par “baznīcas galvu ar krustu”. Viņa pārliecības dēļ joprojām nav apgūts Rietumu bankas labdarības fonda piešķirtais 5000 eiro finansējums, jo “darīs, kad būs kā nākas”, bet NKMP piešķirtie līdzekļi novirzīti tieši projekta izstrādei.

Kopā ar viņu mēs kāpjām vienā no dievnama torņiem, skatāmies, cik milzīgu, 400 kilogramus smagu zvanu baznīcai gadsimta sākmā ziedojuši brāļi Ivanovi, skumstam par trīs mazākajiem zvaniem, ko kara laikā rekvizējusi vācu armija, burtojam uzrakstus,

mulstam no zvana pārļaicīgās skaņas, kas vēl ilgi vibrē ausīs, skatāmiem uz ezeru, kas zaigo aiz netālās pļavas, uz jumtu, kas jālabo... Te nav izcilu mākslas vērtību vai pārsteigumu, taču sarunā izgaismojas saimnieka vīrišķīgais spīts un skarbais stāsts par realitāti.

SVĒTAIS NIKOLAJS NEATGRIEZĀS

“Ismeru draudze dibināta 1860.gadā, vēlāk uzcelts pavisam vienkāršs nams, kurā dzīvojis arī draudzes vecākais. Tad, pēc ticības brīvīšanas, 1911.gadā Rēzeknē apstiprināts jau šis, īsta lūgšanu nama projekts. Cēla par draudzes saziemei lūdzējiem, cilvēki ziedoja arī ikonās. Te, altārī, tās bija – mūsu lepnums, gleznotas ap 1912.gadu! Viss bija, kā pienākas, “lūgšanās izciests”, viss savās vietās. Kas varēja iedomāties, ka var nozagt kaut ko tik smagu! Tur vajadzēja piebraukt smago mašīnu, vismaz četriem bija jānes. Kad ikona bija izšļukusi no rokām, tad pat grīdas dēļi bija ielūzuši, lūk, te bija caurums. Tā ir velna darbība tīrā veidā, bet “besovščina” ir arī turēt tukšu ikonostasu. Es kotos esmu salicis vienkāršās bildītes, reprodukcijas. Mani par to sunī, bagātāko kopienā ļaudis izsaka pārmetumus. Pie vecticībniekiem tikai senas ikonās ir cieņā, bet ko tad man – ar tukšumu grēkot? Nē, dievkalpojumi arī nenotiek. Tie dažī ticīgie, kas apkaimē palikuši, visi braucam uz Kampišķiem, tepat netālu. Arī tur nav daudz cilvēku, taču vienu vai divas reizes mēnesī lūgšanas notiek. Ismeri ir lielāks dievnams, tuvāk apdzīvotai vietai, taču tas no tukšuma neglābj. Šī vieta nedrīkst sagrūt, taču kā to piepildīt? Lūznavas pagasts pirms gadiem iedeva dēļus, piešķīra naudu griestu remontam, ielikām krāsni. Iekurināt var, bet ko lai silda? Trīs 2008.gadā nozagtās ikonās 2011.gadā tika atrastas Igaunijā, kur tās grasījās izvest uz Somiju – tur jau bija atstrādāts kriminālais lielceļš. Cik daudz mazāku priekšmetu no Latgales *staroveru* baznīcām tur aizgājis – šausmas pat domāt! Ismeru svētajiem paveicās, ka tie bija liela izmēra, neizskatījās pēc ģimenes relikvijām... Kāds muitnieks tās bija atpazinis pēc kādas mākslas reprodukciju grāmatas, salīdzinājis ar policijas meklēšanā esošo sarakstu. Tas ir brīnums, ka dabūjām atpakaļ šīs, taču Svēto Nikolaju neizdevās nosargāt. Pēc lielās zādzības viņš bija palicis viens, taču garnadzi nepažēloja. Tagad mēs nevaram šīs vērtības atkal likt neapsargātā ēkā bez signalizācijas! Tāpēc arī Ismeru ikonās atrodas Rēzeknes lūgšanu namā, kā tādā patversmē. Ikonostasā vietas nav, tās noliktas balkonā. Bet te – papīra svētie tukšos rāmjos,” Aleksejs plāta rokas, bet darbu pamest negrasās. Ja dievnams ir uzcelts, tad cilvēkiem par to jāpūpējas, kaut vienam pašam – tā ir viņa pārliecība.

“Šovasar telefons zvanīja vienā laidā, bet es taču Rēzeknē dzīvoju, nevaru pie katra izskraidīt. Cilvēki interesējas, grib apskatīt. Mums abās pusēs ir atpūtas bāzes, no turienes arī cilvēki gar logiem snaikestijās. Un saimnieki, vietējie zemnieki, saka – varbūt savedam kārtībā? Kauns kaut kā paliekot... Vienam tas ir dzimtais dievnams, otrs vienkārši attapies, ka tas nav šķūnis, bet ir vērtība. Mēs kopā varam, esmu inženieris konstruktors, visu izdomāšu, ko vajag. Mazus projektus varu parakstīt, lielākus ne, bet dievnamam jāpalīdz. Katrs ziedo, ko var, mums ir cilvēks, kas bez atlīdzības raksta projektus. Mūsu teritorijā ir “Popu” svētais avots, vajag tikai attīrīt un sakārtot, atdot vietai dzīvību. Vai tiešām mūsu senči būtu veltīgi vajāti un lūgušies?” retoriski jautā Aleksejs un steidz pie darba. Uz atvadām viņš lūgšanu namā ieslēdz gaismu, lai prom braucot skats būtu cerīgāks. Tā arī ir! Ja šī tikšanās būtu sarunāta, es varbūt nenoticētu, bet talka svētdienas vakarā mani pārliecina – dievnams nav pamests, kāds par to rūpējas, un gan jau Svētā Nikolaja varā būs sakārtot visu pārējo.

RĪTA ZVANI

Esmu pārsteigta un pateicīga, kad Aleksejs, Ismerus izrādot, mani ir uzaicinājis uz “službu” Kampišķos – tieši pēc divām nedēļām. “Pulksten divpadsmitos sāksies, dziedātāji brauks no Maltas, bet mēs vispirms varam tikties Ozolainē – tur pagasts norīko autobusiņu, šoferis visus salasa un pieved klāt. Un tad lūgšana pusotru – divas stundas, dievnamu arī varēs apskatīt. Brauciet!” Aleksejs visu saka vienu reizi, bet tā, ka paliek skaidrs. Ielūgumu uztveru ar cieņu un esmu klāt.

Lai izpildītu Alekseja programmu, jāceļas jau piecos. Vispirms ir dievkalpojums Rēzeknes lūgšanu namā, bet tur zvani skan septiņos no rīta. Tie ir draudzes lepnums, īpaši viens, kas ir lielākais vecticībnieku zvans Baltijā. Šos trīs zvānus izgatavoja Aleksandra Lavrova fabrikā Gatčinā, tos transportēt un uzstādīt bija īsts varoņdarbs. Paaudzēs dzīvs ir vēstījums, ka draudzes ziedotais sudrabs zvāna izgatavošanai ir mests tieši kausējamajā katlā, lai to nevarētu nozagt. Lai zvānus dzirdētu klātbūtnē, kājām ejam cauri visai pilsētai – tumšai, dusošai, bet caur un caur kultūrvēsturiski bagātai vietai. Stundas laikā esam aizgājuši, un sajūta, ka nokļūstu citā gadsimtā, ir pavisam īsta. Laikmetīgu vaibstu pēc senā rīta noturētajā lūgšanā piešķir tikai sejas maskas, kas jo īpaši dīvainas vērs melni tērptās dievnama kalpotājas – dedzinot svecītes bagātīgā ikonostasā priekšā, lasot svētos tekstus un unisonā izdziedot ne ar ko nesalīdzināmās lūgšanas, vecticībnieces šķiet kā melnā parandžā tērptas musulmanietes... Tikai tas kā ilens duras šajā labi apmeklētajā dievkalpojumā, kurā kā garīgā un estētiskā baudījumā var iegrimt arī “ārpusnieks”. Par savējo šajā

kopienā ir jāpiedzimst vai vismaz jāieprece. Protams, ir izņēmumi, kad specifiska zinātniska vai iracionāli noteikta vilkme liek tiekties tieši uz šo reliģisko kopienu, bet tas ir ilgāks ceļš. Man šodien pienākas tikai vērojums, taču tik tuvs, ka 500 kilogramus smagā zvana divdesmit divus sitienus kā īpašu vibrāciju pār muguru jūtu vēl ilgi. Tāda, labi uzskatīta, atvados no bagātīgā vecticības centra Rēzeknē, kas ir pilnasinīgs komplekss ar vairākām ēkām, svētdienas skolu, kristību telpu, otro lūgšanu zāli (padomju laikā tur DOSSAF sistēma apmācīja topošos auto vadītājus), ar nelielu muzeju un lieliem, seniem kapiem, kam par godu arī uzcelta šī baznīca. Atvados no vietas, kur draudzei oficiāli pieskaitīti teju pieci tūkstoši ticīgo, lai dotos uz Kampišķiem – mazu, bet sparīgu kopienu, kur dievkalpojumi notiek kā lielā ģimenē.

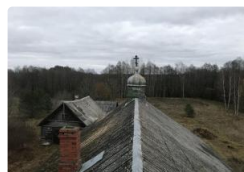
ZEMU PAKLANOTIES

Vecticībnieki gadsimtu laikā ir atturējušies no alkohola un bijuši veiksmīgi rūpnieki, uzņēmēji, tirgotāji – daudz turīgu cilvēku. Arī Latvijā ir draudzes ar ļoti bagātu mantojumu un lieliem zemes īpašumiem, bet ir tādas, kam ziedojumi sava nama uzturēšanai jāatruj no ģimenes budžeta. Katra kopiena ir patstāvīga, tāpēc kopīga finansējuma nav – jāturas pie savas zemes un cilvēkiem.

Autobusiņš, kas Ozolaines centrā uzņem mūs ar Alekseju, brauc minūtes divdesmit – jāiebrauc attālākās mājās. Aiz loga pelēka, tomēr uzrunājoša ainava, salonā klusums. Kundzes netriec jokus un neplāpā, ir koncentrējušās dievkalpojumam. Uz to nedrīkst ierasties pavirši, tā gadsimtos ieaudzināts. Nē, nekādi dzīves nīdēji vecticībnieki nav, tas ir redzēts un piedzīvots gan Latvijā, gan daudzviet Sibīrijā, taču priekam un jautrībai ir laiks ārpus lūgšanu nama. Tagad zemu jāpaklanās jau pie ieejas un jāmet krusti – ar trīs citādi saliktiem pirkstiem kā pieņemts pareizticīgajiem. Kāpēc svēto Trīsvienību simbolizē tieši ikšķis, mazais pirkstiņš un nākamais? Tādēļ, ka ar šiem pirkstiem ikdienišķu priekšmetu nepaņemsi – ne maizi, ne nazi... Ar tiem satvērienā var atdot tikai godu Dievam, bet tas lūgšanā ir galvenais.

Jā, arī Kampišķu lūgšanu namam ir akūtās vajadzības. Draudzes priekšniece Anna Tarakanova reģiona inspektorei steidz atrādīt gan par NKMP līdzekļiem nomainītos logus un tos, kas rindā, gan rāda, kur grīda sēžas, kur dēļi jāmaina... Arī šeit tornī ir zvans, trepes ne īpaši drošas, Aleksejs nebaidoties ir augšā, kāpj uz ļurīga balsta, pārbauda, nostiprina kādu spraisli plikām rokām, steidz teikt, kas un kā būtu darāms, secina, ka tornī iemājojis kāds dzīvnieciņš, nopurina putekļus un dodas lūgties. Dziedātāji no Maltas ir klāt, sievietes ieņēmušas kreiso, vīrieši labo pusi. Rokām darinātie "lupatu" paklājiņi jau nolikti pa tvērienam. Lupatiņas grieztas trīsstūra formā un šūtas ornamentos tā, lai to kopskaits dalās ar trīs – viss par godu Svētajai Trīsvienībai. Paklājiņi nav sēdēšanai. Tie noder, kad ticīgie paklanās līdz zemei. Tad grīdu nedrīkst skart rokas, bet metoties ceļos – galva. Tāpēc paklājiņš, tāpēc pazemība un caur to iemantots spēks. Kampišķos lūgšanas vēl skan un ir sajūta, ka tas vajadzīgs arī mums – tiem, kas tālu, citādāki un gatavi modernizēt pilnīgi visu.

Elvita Ruka, Mg. art., publiciste, NKMP sabiedrisko attiecību speciāliste

<https://www.nkmp.gov.lv/lv/vecticibnieki-prom-no-zinkarigam-acim>